

הלכות ספה סימן תרלב תרלג

הפסולים (כ) מצטרפים לפסל הספה:

תרלג דין גבה הספה, ובו י' סעיפים:

א (א) ספה שהיא גבוהה *למעלה (ב) מעשרים (ב) אמה, (ג) פסולה, (ג) כפין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, בין שמוצאות מגיעות לספק (ד) בין שאינן מגיעות, אבל עשרים פשוטה, *אפלו כל ספה למעלה מעשרים, כיון שאין בחללה אלא עשרים: ב' יהיתה גבוהה יותר מעשרים (ה) והוציין (פרוש), ענפים קטנים עם העליון שלהם (יורדים) (א) למטה, (ו) אם צלתן מרבה מחמתן פשוטה, *ואם לאו פסולה: ג' הספה

באר היטב

(ב) מעשרים. אמה בת ר"ט מקצמות, כ"י: (ג) פסולה. דכיון שהיא גבוהה כ"כ צריך לעשותה כדירת קבע ואנן בעינן דירת צראי, אבל פחות מעשרים אע"פ שעשאה חזקה כשרה: (א) למטה.

פסול, אף חלק החיצון פשוט דאמרין דפן עקמה. ואם אורי מסטיק, פסול החיצון. ואם מחבר מן הצדדין, מצטרף הפנימי והחיצון להקשר ספה. ורמ"א קצור בלשונו. ועין עטרת יצחקים:

משנה ברורה

אפשר לתקן ויטקו, (טו) ואם אי אפשר לתקן ואין לו סכה אחרת, ישב בה ולא יכרוך, דספק בכוחות להקל: (כ) מצטרפים¹⁷. מיהו, אם אין בפסולים ארבעה לא אמרין שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד, (טו) דלא אמרין לבדו להחמיר [טור]:

באר הלכה

* למעלה מעשרים אמה. עין במשנה ברורה ובפשוט החיצון. ומצאתי לכוין להחמיק מה שכתב בספר מעשה יצחק בפרק ד מהלכות ספה בשם הר" אברהם בנו של הרמב"ם וזה לשונו: והאצבע הנזקק הוא הגדול מאש בינוני ביצירה, לא נגס האצבעים ולא גדול האצבעים ולא רך בשנים, אלא ממצע הצירה שהגיע לתכלית הגדול והוא בן ל"ה שנה או יותר, עד כאן לשונו, והוא נפקא מנה לקמה דברים: * אפלו כל סכה למעלה מעשרים. עין בדברי רמב"ם בסימן שסג אות ז שכתב: ונראה מדברי הר"ף והר"ד יונתן ריש ערוכין דאם היה בתחלה למעלה מעשרים ובא למצטו, ציח הקורה שהיא מקלל עשרים וכו', ונפקא מנה גם לענינו, אכן כל הפוסקים לא חלקו בזה, וכן משה דסיס בעצמו כי היכי דמי חללה עשרים לא משמע הכי. ובספר אורן יצחק קטב דרפ"י ניהא למימר דאשתכח ספרי, וצריך לומר בר"ף ושיפת עשרים ולמעלה: * ואם לאו פסולה. ואף על גב דפסקין לעיל דהיכי שאין בחללה יותר מעשרים, אפלו כל סכה למעלה מעשרים פשוטה, ומשמע אפלו אין בסך התחנות לחוד שעור כדי שתהיה צלתה מרבה מחמתה פשוטה, ומשמע דמצטרפין כל דרי דסך המנחים זה על זה, וכיון פלם צלתה מרבה מחמתה, ואם-כן היכי נמי נצרך סך המנחים להוציא? עין בר"ן שמתוך הוציין יורדין לא חשיבי כסוף, הלכך כל שאין צלתן מרבה מחמתן מחמת עצמן כמאן דלינתהו דמי ונמצא שחללה יותר מעשרים, מה שאין פן בסך דחשיבי, וכן פסק הר"א גם-כן דכשאין צלתן מרבה מחמתן כמאן דלינתהו דמי. ונראה לי פשוט בדאפן זה אפלו ההוציין יורדין לתוך חלל עשרים גם-כן פסול, כל שספקו שלמעלה מן ההוציין הוא יותר מעשרים אמה מן הארץ, ולפי זה אפשר לומר דמה דנקט הגמרא 'הוציין יורדין לתוך עשרים' הוא לא לשמועין רביתא דסיפא, דאם אין צלתן מרבה מחמתן אפלו באפן זה פסול:

המחצות ודי' במחצות קנים, וביותר כמאן צריך לעשות הכתלים חזקים ענין בית, שלא יפלו מרב גבהן. ולפי טעם זה, באם היו הכתלים מגיעים לספק ויחקה הרבה, (ו) מפל-שפן דפסולה משום דירת קבע. (ו) ומפל מקום בלמטה מעשרים ועשה הפנות חזקים ענין בית, פשוט, ששהרי אפשר היה לו לעשותה ארצי, ולא הקפיד רחמנא אלא היכי (ו) דמכרז הוא לעשותה קבע כמו בלמעלה מעשרים¹⁸: (ד) בין שאינן מגיעות. והספק תלוי על קנים גבוהים. ואם הוא למטה מעשרים פשוטה, וכדלעיל בסימן תרל ט: ט' ב' (ה) והוציין יורדין למטה. רוצה לומר, (ט) שאם נמדד עד ההוציין ליכא חלל יותר מעשרים: (ו) אם צלתן וכו'. פרוש, של אותן ההוציין, אי שקלית לסך העליון יהיה צלתן מרבה מחמתן, כשרה, דמנינן עשרים מהם ולמטה:

שער הציין

(טו) בפרי יצחק: (טו) ופרוש, נהי דאמרין שיהא חשוב כאלו שניהם סמוכים זה לזה, מפל מקום לא אמרין שיהא כמפדן וסתום כסוף פסול¹⁸) [מ"א]: (ה) הנינו כשחושבין ד' אצבעות ונדליון פקוקים הנתב) כשפח, יהיה האצבעות דבריון זה בזה: (ג) ועל-כן לענין עשה פסחים גבה, וכדלקמן בסעיף ח, ולענין על ד' פסחים ברובע, וכדלקמן בסימן תרלד, בעינן דווקא שהיה הפסחים מרחוקים¹⁹, והם יותר למצמצמן חצי אצבע לאמה [פמ"ג]: (א) אורנים בחוספת באור מדברי הרב המאירי בסוגין שיש לי בתיבתו. ועין לשון הרשב"י חלק א סימן ככו וברישב"א בסוגין: (ד) דתיב "בפסת תשבו שבועת ימים", אמה תונה צא מדינת קבע ושב כדירת צראי [גמרא], והנינו מדכתיב 'תשבו ולא כתיב 'תורו' [שית ריב"ב]: (ה) הר"ף ושאר פוסקים. ולכאורה לפי זה היה לנו להקשיר בשאין הפנות מגיעות לספק קשהם נמוכים למטה מכי, שהרי בזה לא בעינן שהיה המחצות תחזות; ואפשר בשביל הקנים הגבוהים שעליהם מנח הסך, שאצבעים להיות חזקים וקבים משל בית שלא ישפכו מחמת גבהן. ועין בב"ח שכתב עוד טעם לפסקים: (ו) גמרא. וכתבו התוספות ותר"ן דכל זה דפסול, אבל בסוף, שעקר הספה על שם הסך, לא מתפשטא מן התורה עד דצדיד לה ארצי, דהיינו שלא יקבע הנסרים של הסך במסמרים²⁰: (ז) ואז פסול אפלו עושה אותה ארצי [גמרא], ובגון שעשה מחצותיה ארצי ארבע שלא נקלה, פן כתב הב"ח: (ח) תוספות ור"א"ש בפרק קמא דערוכין דף ג עמוד ב ובספר דף ד, וכן פתח האורן ורוב ספרי וכו' פן מדברי רש"י, וכן הסכימו האחרונים [בב"ח ובגורישע ומאמר מרדכי ומח"ש, דלא כמ"א בסכ"ז] ונקלוטו דגם הר"ן מודה פן לדינא לדברי הר"א²¹ דהיכי שהיו ההוציין צלתן מרבה מחמתן הם חשיבי כסוף גמור ולא בעינן שצריך לתוך חלל עשרים, וכמה מהם קתבו דשעותי סופי יש כמון-אברתם, והפרי מגדים דחק עצמו לקום דברי הגמרא אברתם כמו שהוא לפנינו, והקטאת עם האחרונים ה"ל:

הַלְבוּת סֵפֶה סִימָן תַּרְלָג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

דְּבִטְלָה דְּעָתוֹ אֶזְלָל קָל אֶדְם.⁶

חשיבותו הוא מחשיבו כעפר), אך לגבי תבן בסוכה הרי מותר הביטול היא לבטל את מציאותו של התבן, ולכן אין די בכך שלא ירצה בו, אלא צריך באופן חיובי להופכו לקרקע הסוכה, ועל כן צריך לבטלו בפה.

11) אמנם לעיל (סי' שנח ס"ק לו) סתם שצריך לבטל בפה.

[משנ"ב שם]

קָתְבוּ הָאֲתָרוּגִים דְּאָסוּר לְמַעֲטָה בְּיוֹם-טוֹב¹².

12) ואם עבר ומיעט, כתב בשו"ת שואל ומשיב (חמישה סי' ג) שלכאורה הסוכה פסולה משום 'מצוה הבאה בעבירה', שהרי הביטול עצמו אינו נחשב תיקון אם לא מחמת המצוה, ואם כן נחשב שהעבירה נעשתה בשעת המצוה, ודינה כ'מצוה הבאה בעבירה'.

[משנ"ב ס"ק יא]

נָטוּוּ הָאֲתָרוּגִים לְהִקָּל בְּנֶהוּ.⁷

7) ולעיל (סי' שנח ס"ק לח) כתב שדעת האחרונים להורות להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק יב]

הָרִי נָה מְעוּט⁸ וכו', וְכַךְ מוֹכַח לְעֵיל בְּסִימָן תַּרְכוּ סְעִיף בַּהֶגְ"ה⁹.

8) וכן אם הניח קרשים על הארץ כעין רצפה, כתב הערוך השלחן (י"ו) שאם ביטלם בפירוש, מועיל הדבר למעט את שיעור הסוכה, והוסיף, שיתכן שכיון שעשאו כרצפה, מועיל הדבר אף אם הניחם בסתם ולא פירש שמבטלם שם.

13) שם (פ"ד מהל' סוכה ה"ג) כתב, שהטעם שמוותר לבטל ביום טוב, אף על פי שעל ידי כך מחשיבים את הדבר המתבטל כקרקע דומה הדבר למלאכת בונה, הוא כיון שהמבטל אינו עושה שום מעשה, ולא צריך אפילו דיבור, שהרי די בביטול בלבד (ולכן גם אינו נחשב כמתקן את הסוכה, אף על פי שהתוצאה ממחשבתו היא שהסוכה תוקנה).

[שעה"צ ס"ק טו]

וְכַן קָתְבוּ רַבְנֵי מַנּוּחַ בְּהַלְכוֹת סֵפֶה כְּמוֹ שֶׁתַּבְנִינּוּ¹³.

14) ואף שלענין שיעור הכשר סוכה דינו של סכך פסול קל יותר, שהרי כשהוא פחות משלשה טפחים מצטרף לארבעה טפחים ומשהו כדי להשלים שיעור סכך בסוכה קטנה [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תרלב ס"א)]. ואילו לענין דין 'פסל', מבואר בשו"ע כאן שאין מה שמחוץ לאצטבא מצטרף להשלים את החלק שעל גבה, ואינו כשר אלא אם כן יש על גבי האצטבא שיעור הכשר סוכה, דהיינו שבעה טפחים, ביאר החו"א (או"ח סי' קמד ס"ק ה) שכיון שהסכך שעל גבי החלל שמחוץ לאצטבא אינו נחשב כנמצא במקום הסוכה, אלא רק כסכך שנמשך אל מחוץ לסוכה, אינו יכול להצטרף להשלים שיעור סכך של הכשר סוכה, ורק לאחר שיש סכך כשיעור הכשר סוכה במקום אחד, כשר מה שמחוץ לאותו מקום מדין 'פסל', אכן, סכך פסול פחות משלשה טפחים שנמצא בתוך חלל הסוכה, מועיל להשלים שיעור הכשר סוכה.

[שעה"צ ס"ק יז]

וְקָלָא טַפְי¹⁴.

10) ואף שלענין ביטול חמץ (שיחשב כעפר) די בביטול בלב, ביאר הגר"ח"פ שייברג (משמרת חיים ח"א סוכות סי' ג) שחמץ הרי אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו (פסחים ו, ב), וכל מטרות הביטול היא שבכך יוציאנו מרשותו, ולפיכך די שיחשוב בלבו שאינו רוצה שתודיה לו זכות בו [מפני שאין לחמץ כל

[משנ"ב ס"ק יג]

עַד שֶׁיִבְטְלוּנוּ בְּפֶה¹⁰ וכו', דִּישׁ אֲוֹמְרִים שְׁגָם בְּבִטּוֹל בְּלֵב סְגִי¹¹.

[משנ"ב ס"ק כ]

דִּין קָא בְּשֶׁהֲדַפְנוֹת מְגִיעִים לְסִכְךָ¹⁵.

15) אמנם, לעיל (סי' תרלב ס"ק ד) הביא שיש חולקים, וסוברים שאין צורך שיגיעו הדפנות לסכך כדי לומר דין דופן עקומה.